

APSTIPRINU:
Atbildīgās iestādes vadītāja
Baiba Zakevica
datums skatāms laika zīmogā
*(*paraksts)*
(parakstīts ar drošu elektronisko parakstu)

**Komercedarbības atbalsta piemērošanas metodika
kultūrizglītības projektiem**

Kultūras ministrija

2025

Saturs

Ievads.....	3
1. Komercedarbības atbalsta piemērošanas nosacījumi kultūras un izglītības nozarē – EK skaidrojums.....	3
2. Kultūras nozares kritēriju izvērtēšana un nepieciešamo datu uzskaitē.....	6
1.pielikums	10

Ievads

Metodikas mērķis ir skaidrot specifiskus komercdarbības atbalsta piemērošanas aspektus kultūrizglītības projektu ieviešanā un uzraudzībā, kas izriet no Eiropas Komisijas (turpmāk – EK) skaidrojuma par komercdarbības atbalsta piemērošanu kultūras nozarē un tālāk tiek integrēti Ministru kabineta (turpmāk – MK) noteikumos par konkrēto specifisko atbalsta mērķa (turpmāk – SAM) ieviešanu.

Metodika ir paredzēta šādiem lietotājiem:

- ✓ Par kultūrizglītības jomu atbildīgajai iestādei – Kultūras ministrijai un tās darbiniekiem, lai nodrošinātu skaidrus principus un vienotu pieeju komercdarbības atbalsta kontroles normu piemērošanai Eiropas Savienības (turpmāk – ES) fondu līdzfinansētajos kultūrizglītības iestāžu infrastruktūras projektos;
- ✓ SAM sadarbības iestādei – Centrālajai finanšu un līgumu aģentūrai (turpmāk – CFLA), lai nodrošinātu skaidrus principus un vienotu pieeju komercdarbības atbalsta kontroles normu piemērošanai ES fondu līdzfinansētajos kultūrizglītības iestāžu infrastruktūras projektos un nodrošinātu finansējuma saņēmēju uzraudzību, tostarp iesniegtās dokumentācijas pārbaudi iepriekš minēto normu piemērošanā;
- ✓ SAM finansējuma saņēmējiem – projekta iesniedzējiem/īstenotājiem un to sadarbības partneriem, lai projektā nodrošinātu valsts atbalsta nosacījumu ievērošanu, nepieciešamo datu uzkrāšanu un iesniegšanu CFLA par iepriekš minēto normu piemērošanu un atskaitīšanās kārtību.

1. Komercdarbības atbalsta piemērošanas nosacījumi kultūras un izglītības nozarē – EK skaidrojums

Valsts atbalsts jeb komercdarbības atbalsts ir jebkuram saimnieciskās darbības veicējam no valsts, pašvaldības vai ES fondu līdzekļiem sniegta tieša vai pastarpināta finansiāla palīdzība (valsts līdzekļu nodošana), kas tam dod zināmas selektīvas priekšrocības un rada vai var radīt konkurences ierobežojumus.

ES tiesu judikatūrā par **saimnieciskās darbības veicēju konsekventi tiek uzskatīts saimnieciskā darbībā iesaistīts subjekts neatkarīgi no tā juridiskā statusa un finansēšanas veida, kurš ir iesaistīts saimnieciskās darbības/ekonomiskās aktivitātes veikšanā, piedāvājot preces vai pakalpojumus tirgū**¹. Turklāt valsts atbalsta noteikumu piemērošana nav atkarīga no tā, vai subjekts ir izveidots ar mērķi gūt peļņu. **Arī bezpeļņas subjekti var tirgū piedāvāt preces un pakalpojumus.**

¹ Finanšu ministrijas valsts atbalsta vadlīnijas, aktualizētas 2024.gadā, pieejamas <https://www.fm.gov.lv/lv/skaidrojosie-materiali>

Lai nodrošinātu atbilstošu komercdarbības atbalsta kontroles normu piemērošanu ES fondu (Eiropas Reģionālās attīstības fonda) līdzfinansētajos kultūrizglītības projektos, nepieciešams sākotnēji sniegt vispārēju skaidrojumu komercdarbības izvērtēšanai un piemērošanai kultūras nozarē kopumā, kas sniegts EK sagatavotajos dokumentos.

Līguma par ES darbību 107.panta 1.punkts², kas tālāk interpretēts ES tiesu judikatūrā, definē kritērijus, kuriem izpildoties, valsts īstenots pasākums kvalificējams kā valsts atbalsts. Tikai tādi valsts īstenoti pasākumi, kuri vienlaicīgi izpilda visus šī Līguma 107.panta 1.punkta nosacījumus, ir pakļauti valsts atbalsta kontrolei³.

2016.gada 19.jūlijā tika pieņemts *Eiropas Komisijas paziņojums par Līguma par Eiropas Savienības darbību 107.panta 1.punktā minēto valsts atbalsta jēdzienu* (2016/c 262/01)⁴ (turpmāk – Paziņojums par valsts atbalsta jēdzienu), skaidrojot valsts atbalsta⁵ nosacījumu piemērošanu atsevišķu nozaru ietvaros, tostarp kultūrai, kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanai, kultūras un mākslas izglītības pasākumiem u.c. jomās.

Atbilstoši Paziņojuma par valsts atbalsta jēdzienu 33. un 34.punktā iekļautajiem EK skaidrojumiem, pamatojoties uz ES Tiesu praksi, kultūras un kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas jomā ietilpst ļoti plašs mērķu un darbību loks, **arī kultūras un mākslas izglītības pasākumi.**

Paziņojumā par valsts atbalsta jēdzienu EK ir norādījusi, ka atsevišķas ar kultūru saistītas darbības var būt organizētas nekomerciāli un tādējādi tās ir tādas, kurām nav saimnieciska rakstura, līdz ar to publiskais finansējums, kas tām piešķirts, var nebūt valsts atbalsts.

- ✓ **publiskā finansējuma piešķiršana kultūras un kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas pasākumam, kas visai sabiedrībai ir pieejams bez maksas, kalpo tīri sociālam un kultūras mērķim, kam nav saimnieciska rakstura**⁶.
- ✓ **Arī tad, ja no kultūras iestādes apmeklētājiem vai sabiedrībai pieejama kultūras vai kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas pasākuma dalībniekiem tiek prasīta samaksa, kas sedz tikai daļu no faktiskajām izmaksām**⁷, šim pasākumam tik un tā nav saimnieciska rakstura, jo šādu samaksu nevar uzskatīt par reālu atlīdzību par sniegto pakalpojumu.

Turpretī tādi kultūras vai kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas pasākumi (tostarp dabas aizsardzība), kurus pārsvarā finansē no apmeklētāju vai lietotāju maksām vai ar citiem komerciāliem līdzekļiem (piemēram, komerciālas

² Pieejams <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>

³ Finanšu ministrijas valsts atbalsta vadlīnijas, aktualizētas 2024.gadā, pieejamas <https://www.fm.gov.lv/lv/skaidrojosie-materiali>

⁴ Pieejams https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2016.262.01.0001.01.LAV&toc=OJ:C:2016:262:TOC

⁵ Jēdzieni komercdarbības atbalsts un valsts atbalsts šajā dokumentā tiek lietoti kā sinonīmi.

⁶ Paziņojums par valsts atbalsta jēdzienu - 34.punkts.

⁷ Saskaņā ar EK norādēm – “daļa no faktiskajām izmaksām” ir ne vairāk kā 50% no pašu ieņēmumiem pret kopējiem iestādes izdevumiem vai kultūras pasākuma/ kultūras pakalpojuma organizēšanas izdevumiem.

izstādes, kinoteātri, komerciāli koncerti un festivāli, mākslas skolas, kuras pārsvarā finansē no mācību maksas), būtu jākvalificē kā saimnieciska rakstura pasākumi⁸.

EK Paziņojumā par valsts atbalsta jēdzienu ir norādījusi, ka publiskais finansējums parastajiem papildpakalpojumiem, kurus sniedz saistībā ar kultūras un kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas nesaimnieciskajām darbībām (piemēram, suvenīru veikalam, bāram, restorānam, maksas garderobei muzejā, maksas autostāvvietai), parasti neietekmē tirdzniecību starp dalībvalstīm, jo šie parastie papildpakalpojumi diez vai piesaistītu citu dalībvalstu klientus un to finansēšana diez vai izraisītu būtisku ietekmi uz pārrobežu ieguldījumiem vai uzņēmējdarbību⁹. Papildpakalpojumi var tikt organizēti arī caur nomas tiesībām, t.i., iznomājot telpas/teritoriju saimnieciskās darbības veicējam, kas attiecīgi nodrošina papildpakalpojumu sniegšanu (piemēram, ēdināšanas vai autostāvvietas pakalpojumi).

Papildus sekojoši sniedzam īsu izglītības nozares raksturojumu, kurai arī var piemērot 50% ieņēmumu/izdevumu sliekšni, tāpat kā kultūras nozarei, ņemot vērā to, ka metodika skaidro kultūrizglītības valsts atbalsta piemērošanas nosacījumus un izglītības iestāžu izvērtējums šajā metodikā lietots kultūrizglītības iestāžu kontekstā.

Tāpat EK uzskata, ka:

- ✓ Valsts izglītības sistēmas ietvaros nodrošināta valsts izglītība, ko finansē un uzrauga valsts, var tikt uzskatīta par nesaimniecisko darbību. Tiesa ir atzinusi, ka valsts, “izveidojot un uzturot šādu valsts izglītības sistēmu, kas finansējumu galvenokārt saņem no valsts budžeta, nevis skolēniem vai viņu vecākiem (...), nevēlas iesaistīties darījumos par atlīdzību, bet īsteno savus pienākumus pret iedzīvotājiem sociālajā, kultūras un izglītības jomā¹⁰”. Faktu, ka valsts izglītības pakalpojumi pēc būtības nav saimnieciskā darbība, neietekmē tas, ka skolēniem vai viņu vecākiem dažreiz jāmaksā mācību vai uzņemšanas maksa, kas palīdz segt sistēmas darbības izdevumus. Šādas iemaksas bieži vien sedz tikai nelielu daļu no konkrētā pakalpojuma patiesajām izmaksām un tādejādi nav uzskatāmas par atlīdzību par sniegto pakalpojumu¹¹. Līdz ar to minētās iemaksas nemaina to, ka vispārējās izglītības pakalpojumiem, ko pārsvarā finansē valsts, nav saimnieciska rakstura¹².

⁸ Paziņojums par valsts atbalsta jēdzienu - 35.punkts.

⁹ Turpat - 37.punkta 50.zemsvītras atsauce un 207.punkts;

¹⁰ Turpat – 28.punkts.

¹¹ Saskaņā ar EK skaidrojumu – jāvērtē, vai ieņēmumi no maksas par pakalpojumu nepārsniedz 50% no kopējiem izdevumiem.

¹² Paziņojums par valsts atbalsta jēdzienu – 29.punkts.

2. Kultūras nozares kritēriju izvērtēšana un nepieciešamo datu uzskaitē

Lai nodrošinātu iepriekš minēto normu piemērošanu un uzraudzību, gadījumos, kad ES fondu līdzfinansētajos kultūras nozares, tostarp kultūrizglītības projektos tiek veikta saimnieciskā darbība, taču tā nepārsniedz EK skaidrojumā noteikto robežvērtību (50%), vai arī vienlaikus neizpildās visi komercdarbības atbalsta kontroles kritēriji, šajā metodikā noteikts, kādu datu analīze un ar kādu regularitāti tiek piemērota, lai finansējuma saņēmējam būtu skaidri un saprotami datu analīzes un uzskaites pamatprincipi, kā arī informācijas apkopošanas un atskaites termiņi ES fondu īstenotā projekta uzraugošajām iestādēm.

Ņemot vērā EK sniegto skaidrojumu, kultūras nozarē par saimnieciskās darbības veicēju var uzskatīt jebkuru subjektu, kas nodrošina/sniedz kultūras preces vai pakalpojumus, par kuriem tiek veikta samaksa no apmeklētājiem jeb tiek iekasēta maksa no infrastruktūras lietotājiem (kultūrizglītības jomā) un kuram kopējie pašu ieņēmumi (metodikas izpratnē – iestādes infrastruktūra kopumā¹³) pārsniedz 50% robežvērtību pret kopējiem izdevumiem.

Turpretī, ja no kultūras iestādes apmeklētājiem vai sabiedrībai pieejama kultūras pasākuma dalībniekiem tiek prasīta samaksa, kas sedz tikai daļu no faktiskajām izmaksām, šim pasākumam nav saimnieciska rakstura, jo šādu samaksu nevar uzskatīt par reālu atlīdzību par sniegto pakalpojumu. EK ekspertu skaidrojumā – „*daļa no faktiskajām izmaksām*” ir ne vairāk kā 50% no pašu ieņēmumiem pret kopējiem iestādes izdevumiem.

Ņemot vērā iepriekš minēto, **nepieciešams noteikt secīgus izvērtēšanas soļus, lai analizētu iepriekš minēto kultūras nozares kritēriju piemērošanu ES fondu līdzfinansētajā kultūrizglītības infrastruktūrā komercdarbības atbalsta klātbūtnes konstatēšanā:**

1. Izvērtēšanu vienmēr sāk ar saimnieciskās darbības kritēriju, nosakot, vai kultūrizglītības infrastruktūrā saimnieciskās darbības pašu ieņēmumi (piemēram, maksa par studijām, telpu noma) pārsniedz 50 % robežvērtību pret kopējiem iestādes izdevumiem (piemēram, uzturēšanas izdevumi, administratīvie izdevumi u.c., kā, piemēram, norādīts šīs metodikas 1.pielikumā iekļautajā paraugā kultūras infrastruktūras objekta budžeta informācijas apkopošanai.)

1.1. Ja pēc izvērtēšanas secināms, ka saimnieciskās darbības kritērijs neizpildās, t.i., ieņēmumi nepārsniedz 50% robežvērtību pret kopējiem kultūras vai kultūrizglītības iestādes izdevumiem (vērtējot

¹³ Atsevišķos, pamatotos gadījumos var vērtēt tikai atbalstītās infrastruktūras (objekta) ieņēmumu/izdevumu attiecību (piemēram, ja finansējuma saņēmējam pieder vairākas ēkas, vērtēt tikai ēku, kurā veikti ieguldījumi).

gada griezumā un projekta pārskata periodā)¹⁴, piešķirtais līdzfinansējums netiek uzskatīts par atbalstu saimnieciskai darbībai, un tālāka izvērtēšana pēc komercdarbības atbalstu raksturojošām pazīmēm nav jāveic, tostarp nav jāpierāda vietējās ietekmes kritērijs.

- 1.2. **Ja saimnieciskās darbības kritērijs izpildās**, t.i., ieņēmumi pārsniedz 50% robežvērtību pret kultūrizglītības iestādes kopējiem izdevumiem, papildus vērtē, vai objektam var piemērot vietējās ietekmes kritēriju, proti, projektam ir saimniecisks raksturs, tomēr tas var nekvalificēties kā atbalsts komercdarbībai, ja projektam nav ietekmes uz konkurenci un tirdzniecību ES iekšējā tirgū, kuru pamato ar kādu no šiem datiem:

- 1.2.1. no visiem kultūras jomā sniegto pakalpojumu saņēmējiem vai projektā atbalstītās infrastruktūras apmeklētājiem, vai kultūrizglītības iestāžu audzēkņiem gadā 85 procenti vai vairāk ir Latvijas iedzīvotāji;
- 1.2.2. īstenotie kultūras un kultūrizglītības pasākumi pārsvarā notiek latviešu valodā;
- 1.2.3. projektā atbalstītā infrastruktūra netiek plaši reklamēta ārpus Latvijas teritorijas, tai skaitā netiek veiktas starptautiskas mārketinga aktivitātes un citas darbības pārrobežu reklāmas jomā.

Šajā situācijā, lai pamatotu, ka pasākumam ir vietējs raksturs, nepieciešama informācija, kura, piemēram, ietver finansējuma saņēmēja uzkrātus datus par apmeklētāju/izglītojamo sadalījumu vietējie/ārvalstu skolēni/studenti. Datim ir jābūt pārbaudāmiem un ticamiem (Pamatojumā ir izmantojami aktuālie dati, kas iekļauj informāciju, piemēram, par diviem iepriekšējiem gadiem un sniedz prognozi tekošā gada ietvaros. Šos datus uzkrāj gan par 1. punktā minēto izvērtējumu – ieņēmumu/izdevumu sadalījumu, gan par 1.2. apakšpunktā minēto, ja attiecināms), lai uzraugošās iestādes varētu pārliecināties par minētā kritērija piemērošanu konkrētajā situācijā.

¹⁴ Kultūrizglītības iestādēs, kurās ir izveidota infrastruktūra ar koncertzāles funkciju un tajā darbojas 2 lietotāji (juridiskie subjekti), piemēram, gan kultūrizglītības iestāde, gan SIA, ieņēmumu/izdevumu sadaļu pēc kultūras nozares kritērijiem katra iestāde vērtē atsevišķi.

Lai pārliecinātos, ka projekts kultūras un kultūrizglītības jomā aizvien ir brīvs no atbalsta komercdarbībai, **finansējuma saņēmējs atbilstoši pašdeklarācijas principam un iepriekš sniegtajiem izvērtēšanas soļiem** visā projekta dzīves cikla laikā **reizi gadā līdz kārtējā gada 1.jūnijam** izvērtē ieņēmumu (piemēram, ieņēmumi no nomas, pasākumu biļešu tirdzniecības, studiju maksas u.c.) un kopējo izdevumu attiecību atbalstītajā infrastruktūrā.

! Ja ieņēmumu attiecība nepārsniedz 50% pret iestādes kopējiem izdevumiem, tad projekts nav kvalificējams kā atbalsts saimnieciskai darbībai un turpmāka izvērtēšana komercdarbības atbalsta kontekstā nav jāveic.

! Ja tā tuvojas 50% robežai, finansējuma saņēmējam ieteicams izvērtēt, vai 50% robežas pārsniegšanas gadījumā nākamajos gados projekta dzīves cikla laikā finansējuma saņēmēja rīcībā būs dati vietējas ietekmes pamatošanai, atbilstoši 1.2.apakšpunktā minētajiem kritērijiem.

! Ja pašu ieņēmumu un izdevumu attiecība pārsniedz 50% robežu, tad finansējuma saņēmējs vērtē iespējamo ietekmi uz konkurenci un tirdzniecību Eiropas Savienības iekšējā tirgū, atbilstoši Komercdarbības atbalsta kontroles likuma 5.panta 4) punktā minētajai pazīmei jeb 1.2.apakšpunktā minētajiem kritērijiem (kultūras un kultūrizglītības jomā).

! Ja situācija atbilst vismaz vienam no 1.2. apakšpunktā minētajiem kritērijiem, tad ietekme uz konkurenci netiek konstatēta, un atbalsts projektam nav kvalificējams kā atbalsts komercdarbībai.

! Ja neviens no vietējas ietekmes kritērijiem nav pierādāms, tad finansējuma saņēmējam jāinformē CFLA, ka sniegtais atbalsts uzskatāms par atbalstu komercdarbībai. Attiecīgi CFLA, sadarbojoties ar finansējuma saņēmēju, izvērtē iespēju piemērot Eiropas Komisijas regulas Nr. [651/2014](#) 53. pantu. Ja regulas Nr. [651/2014](#) 53. panta nosacījumus nav iespējams piemērot, piešķirtais atbalsts ir nelikumīgs komercdarbības atbalsts un CFLA piemēro nelikumīgā komercdarbības atbalsta atgūšanas normas¹⁵.

! Kultūrizglītības iestādēs, kurās ir izveidota infrastruktūra ar koncertzāles funkciju un tajā darbojas 2 lietotāji (juridiskie subjekti), piemēram, gan kultūrizglītības iestāde, gan SIA, ieņēmumu/izdevumu sadaļu pēc kultūras nozares kritērijiem katra iestāde vērtē atsevišķi.

! Finansējums saņēmējs uzkrāj datus par veikto izvērtēšanu un nodrošina pārskatu un aprēķinus pamatojošo dokumentu pieejamību komercdarbības

¹⁵ Finansējuma saņēmējam ir pienākums atmaksāt sadarbības iestādei saņemto nelikumīgo komercdarbības atbalstu kopā ar procentiem no līdzekļiem, kas ir brīvi no komercdarbības atbalsta, atbilstoši Komercdarbības atbalsta kontroles likuma IV vai V nodaļas nosacījumiem.

nosacījumu piemērošanas uzraudzībai CFLA, ņemot vērā iespējamās pārbaudes projekta dzīves cikla laikā, tai skaitā gadījumos, kad saņemta informācija par kultūras nosacījumu pārkāpumu no kompetentām iestādēm vai no trešajām personām, kā arī, lai nodrošinātu informāciju plānotajām izlases veida pārbaudēm pēc projekta dzīves cikla beigām.

ES fondu finansējuma saņēmēja apkopojamie dati**PARAUGS**

Atskaites periods: par _____. gadu

Projekta numurs:

Projekta nosaukums:

Kultūrizglītības iestāde, kurā veiktas investīcijas	Finansējuma saņēmējs	Iestādes izdevumi ¹⁶	Pašu ieņēmumi no saimnieciskās darbības ¹⁷	Pašu ieņēmumi pret izdevumiem kopā (%)

¹⁶ Kultūrizglītības iestādes, kurā tiek attīstīta kultūrizglītības infrastruktūra, kopējie uzturēšanas izdevumi, piemēram, darbinieku algas, komunālie izdevumi u.c.

¹⁷ Pasākumu biļešu tirdzniecība, telpu noma, studiju maksa u.c.